

világutazó

Szerkeszti: Márkus Aladár

1936 — szeptember

בתיבה וחתומה טובה

kiván m. t. olvasóinak a

Szerkesztőség

és

Kiadóhivatal

Âm Jiszroél cháj!

Az új tel-avivi kikötő árbócára fel-
húzzák a zsidó nemzeti lobogót!....

Éppen a kongresszusra érkező delegátusok külön vonatját vártuk a pályaudvaron, midőn egy romániai orth. lap közlése nyomán elterjedt a hír, hogy **Prof. Georg Bernhard** meghalt.

Az arcokon komoly megilletődés ült. Mindenkit lesújtott az újabb veszteség, amelyet a világhírű tudós elhalálózásával érte a zsidóságot.

Percnyi pontossággal robog be a párisi gyors, amelyről az elsők között fiatalos fürgeséggel ugrik le: **Prof. Georg Bernhard**,

Valósággal hozzá rohanok és megmutatom a róla írt nekrológot.

— Amint látja: nem haltam meg! . . . Ezt a szívességet nem teszem meg Hitlernek . . . A hírből csak annyi igaz, hogy szegény feleségem hunyt el . . . (B.Z.)

Viharos előzmények után sok gáncsolás dacára és nagy anyagi áldozatok árán felépült a légymányos-körzeti zsinagóga, amelyet ünnepi istentisztelet keretében, Budapest Székesfőváros képviselőjének jelenlétében **szeptember 13-án (vasárnap) d. e. 11 órakor** avatnak fel.

Ez a gyönyörű zsinagóga, **Ham-**

burger István és Novák Ede műépítészek remekműve, végállomása annak a budai hitközség hitéletének határain kívül szitott állatiar. testvérharcnak, amely majdnem évekig izgalomba tartotta a **Budai Izr. Hitközség** vezetőségét és tagjait.

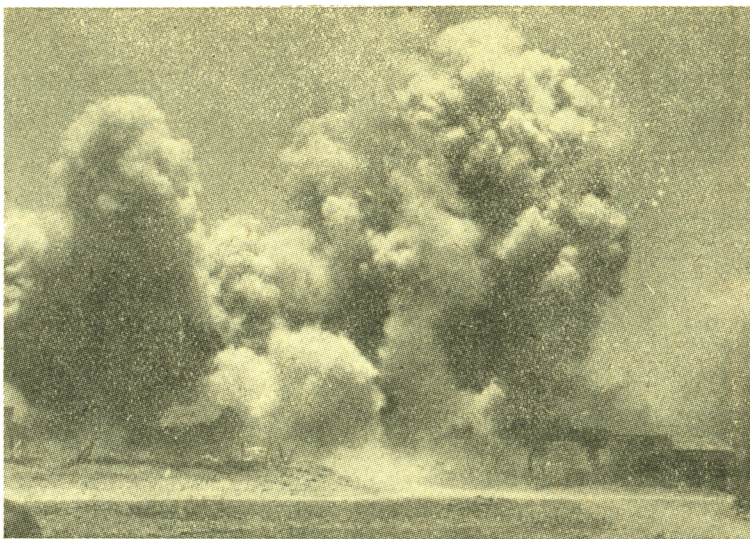
Mélyen meghajtjuk az elismerés zászlaját a **Budai Izr. Hitközség** lelkes vezetősége és áldozatkész tagjai előtt, akik vállvetett és szívós munkával mutatták meg, hogy a nehéz gazdasági helyzetben is mit tud alkotni az igazi zsidó akarat.

A zsinagóga felépítése körül különösen **dr. Krisztháber Adolf**, a Budai Hitközség közszeretethen álló ősz elnöke, **Schwarcz Samu**, vezérigazgató, körzeti elnök, **dr. Csobádi Samu**, alelnök, **Vető Sándor**, az építő bizottság elnöke, **Goldberger Sándor**, a körzet előljárója és **Diósi Jenő**, főtitkár, szereztek elévülhetetlen érdemeket.

Schiller György.

Lapunk palesztinai kiváló tudósítója. Új munkatársunk a helyszínről küldi a megbízható híreket (írásban és képben) az ereci eseményekről olvasóink számára.

Jaffa óvárosát robbantja az angol katonaság.

KEISS ARNOLD budai vezető főrabbi:

A pusztától a Mória hegyormáig 5697 RÓS HÁ-SÓNÓ

Négy, hatalmas, megragadó kép tárul elénk az újesztendő napján. Nem lehet pusztá véletlen, hogy a zsinagóga újév napján elénk állítja azokat.

Hágárt látjuk, az elúzótt cselédlányt. Étlen-szomjan bolyong a sivatagban; kenyerre összeaszott, tömlője kiszikkadt, cserepesajka, tikkadt gyermekét nem tudja itallal üdíteni, mert nem látja a pusztában csörgedező vízforrást. Amíg az Isten kegyelmes lesz hozzá s megmutatja neki a vak szemmel elkerülő éltető kristályforrást.

A zsidó anyáink, a zsidó gyermekeink egy részére gondolunk. A mi időnk tikkadt ajkú fiaira, leányaira, akik bár az életörömök habzó mámorserlegét üritik s táncütemek lejtéseiben, vad zene forgatagában sodródhatnak: mégis sivatagban járnak, mégis poshadt vizeket isznak, aszott kenyerük, szikkadt tömlőjük. Kártyalap forog, kocka perdül, néger ütem dobog, hamis váltó-blanketta bújdosik, a hitvesi a családi élet szennyben, a zsidó kéz sohasem álmodott szörnyűségre vetemül, veronált adagol, börtönajtó nyílik, revolver durran . . .

Előkelő, mondén életet élünk! . . .

Az ősi forrás pedig ott van a közelben . . . Csak a cselédszívű Hágár-anyák nem látják, a tiszta, szent vizét avult ostobaságnak tartják, a vallás kenyerre megszáradt a vállukon, cselédlelekkel nevelik a gyermekeiket, az ünnepi lángokat házaikban eloltják, maguk dobják a fiaikat, a leányaikat a sivatag poros, alacsony bokrai mögé.

Vétkes szülők, Hágár késői cselédgúnyájában járó ivadéakai, mikor nyitja meg Isten a vak szemeket, hogy meglássák az örök, az ősi, az üdítő kristályforrást, gyermekeik egyedüli megmentőjét? Mikor

A tel-ávivi kikötőbe megérkezik az első árúrakomány.

lesznek majd ezek az anyák Sárák, zsidó lélekkel telt, büszke, önértékes, igazi zsidó anyák?!

Másik újról kép. Hanna, aki térdreborulva sír az Isten templomában s egyetlen fiát elküldi messze szolgálatra, isteni szolgálatra, neveli önmeztagadásra, neveli eszmék küzdőjévé.

Reátok gondolkodjétek napján, ti zsidó anyák, akik fiatalokat elkülditek a messze idegenbe, Párisba, Firenzébe, Frankfurtba, Brünnebe jövőért küzdeni, dolgozni, számkivetetten, vérző lélekkel, honvágó epedéssel, főpapi, silói szolgálattételre.

Hanna-anyák! Zsidó anyák, ez a ti sorsotok: búcsút venni szívtépő fájdalommal és mégis nyugalmat színlelő halovány mosolygással, forró búcsúcsókot nyomni életvidám diákifjú ajkára és úgy érezni, mintha annak a csóknak a tüzevel talán egy életre kihült a lélek minden melegsége, görcsös szorítással átölelni a távozní készülő gyermekeket s a meggyötört szíven átvillanó sejdítés füzérkínzásában csak egy percig is arra gondolni: hogy talán megrozkad az a szeretett gyermek a küzdelemben!

Újév napja . . . rós-hasonó . . . imádságos könyvet, öregbetűs, könnytől fakó, régi imakönyvet szedni elő, imát rebegni, olyan lihegő, eget ostromló, szent bánattal, olyan vergődő galambremegéssel és minden mártírok minden kínja föltámad az ősi imában, amelyik száll az ég felé, az édes, a drága, a hűséges fiúért, aki most pádovai diákszoba éjszakájában virraszt könyvei fölött, jön a téli fagy, talán fütetlen szobában didereg . . . jaj Istenem, ne hagyj el!

Feküdni forró vánkosocon, álmatlanul, hallgatni a szélsívítástól kísérteties éjszaka titokzatos hajjait s nyugtalanul pattogó ajtózávarok recsegését s arra gondolni gyötört, száz kinnal hasogatott szívvel: „az én fiam, az enyém, az enyém, akit szellőtől óvtam: most

Tel-Aviv és Haifa között az autók katonai felügyelet alatt közlekednek. Az arabok torlaszokkal igyekeznek a forgalmat megbénítani. Az éber angol katonaság azonban eltakartítja azokat.

talán fázik, didereg, koplal, munkát keres és nem talál, bűn, a nagy idegen város förtelme, csábítása leselkedik rá . . . talán megroskad a cél előtt . . . Oh milyen tüzes, milyen forró ez az ágy, könnyes ez a vánkoss! Oh Isten! Isten! állítsad a szívemet vértnek a szíve elé — pillanatra az álomtól elnehezedni, s azután újra felébredni.

Csak a szél sivít, várni, várni a nehezen ébredő hajnal jöttét . . .

*

Ráchelnek, az ősanyának zokogása hallszik az újesztendő ünnepi imáiból. Sírban fekvő szemekkel látja a pihenő helye mellett elvonuló, tőle elszakadó, hűtlen fiainak seregét, de Ráchel nem halott, az ősanyaföldben megannyiszor újra, siratja fiait, hívja őket vissza. . .

Anyánk, ősanyánk, Ráchelünk, a mi ős hitünk. S vonulni látja maga előtt a hűtelenek, az anyai szívet megtagadóak táborát. Szerencselovagokat, akik koncbérért hátat fordítanak az apák örökének. A nagyralátás betegeit, akik cafatcímért árulják a meggyőződést, a kétkulacsosokat, akik duplafenekű serlegből szeretnék inni az életboldogulás mámorát. A közönyösöket, akik előtt végkép bezárultak apáik templomajtai. A kultúra sápadtjait, akiknek homlokáról a petyhüdt fáradtság letörülte a zsidó eszmények örök csillagfényét. A hűdött szívűeket, akik gyermekeiket magasba vélik emelni gyáva gyatraság árán, s lélekfertőbe sülyesztik őket. Akik torzmosollyal az ajkukon hiszik azt, hogy Ráchel, a mi egyházunk holt teher.

De Ráchel, a mi sokat hányatott egyházunk, a mi szenvedő ősanyánk nem halott. Él és élni fog minden hűtelenség dacára.

Ráchel, a mi őshitünk hívja, szólongatja az ő gyermekeit. Akikben él még a rácheli reménység. S akikben hűnyó, alélt szikrával bár, de mégis ott parázslík egy-egy soha el nem csöndülő, gyermekkori dallam, egy-egy hazajáró emlék, a zsidó hit hívó szózata. Jertek

Az angol katonaság visszaveri az arab banditák támadásait.

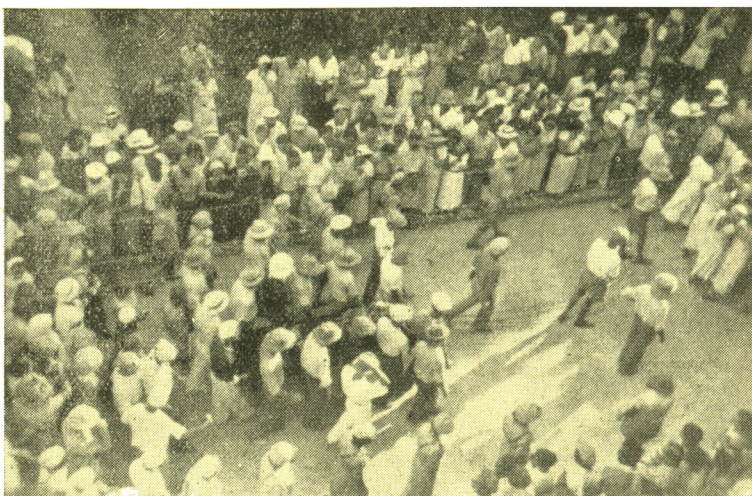
testvéreim! Zsidó testvérek! Ráchel hív újesztendő napján, hí az édes anyánk! Töröljük le égő könnyeit, tépjük le gyászfátyolát, támasszuk föl Ráchelt, a mi közös édes anyánkat, öshitünk erejét! . . .

*

Fényalak halad föl az eszmények vértanu-útján, föl a Mória-hegyormára. Egy apa a fiával. Ábrahám, az ős, egyszülött gyermekével. Az újesztendő negyedik beszédes képe. Örök színekben ragyogó festmény.

Áldozni! Áldozni! ezt kiáltja felé a zsidóság génusza, Ábrahámja. Ti anyák, csöndesítsétek le könnyeiteket, az Isten nem engedi meghalni a gyermekeiteket! Ti Hágárok! szolgaszíveteiket megváltja a fejedelmi hit, az élet szenvedélyeiben! Ti Hannák! fiaitok hazajönnek majd a szenvedés kivívta glóriával, hazátok énekével, hazátok dicsőségével az ajkukon! Ráchel! ne sírj, örök a zsidó eszmény, hűtlenség, gyávaság, pipogya-lelkek dacára halhatatlan! Így szenvedtek, így vergődtek ezer esztendőkön át a ti apáitok s mégis, száz máglya, száz kínhalál között mindig csak fölfelé, mindig csak fölfelé vitték a fiaikat. Inkább meghalni, mint gyáván élni; inkább koplalni jogokban, az élet jogos reményeinek valóraváltásában, mintsem hogy sarat dobni az ideálok oltártüzeire! Kopott köntösben inkább, mint árulással vásárolt hazug hermelinben! Halottan is inkább, halottas deszkák között, mint elevenen, sakálbőrbe bújva együtt üvölni sakálokkal! Mártírkönnyel, hulló vérral inkább Móriára törni — de nem ebek harmincadján, farkcsóválva idegen zörgő szekerek, díszhintók után, dölyfösen rugtató paripák lábnyomában vonítva rohanni, iszapba, mocsárba süllyedni . . .

Föl a Móriára én népem! Ez a zsidóság génuszának, ősapjának üzenete hozzánk rós-hasonó napján, majdanvaló győzelmi kürtök hívó harsogása közben . . .

Az arab merényletnek áldozatul esett két zsidó ápolónő temetése.
A koporsókat kézben viszik a temetőig.

A négy hónapja dúló arab zavargásoknak legszomorúbb eseménye játszódott le augusztus 17-én Jaffában.

A két zsidó ápolónő éjjeli szolgálatba indult az állami kórházba, ahol túlnyomóan arab betegeket gyógyítanak. Közvetlen a kapubejárat előtt egy lelketlen arab, lesből alig néhány lépésnyiről, két lövést adott le és a következő pillanat-

ban az ápolónők holtan terültek el az úttesten.

A galád merénylet híre futótűzként terjedt el a városban és még a nemzsidó lakosságból is megdöbbenést váltott ki.

Az áldozatok temetése általános részvét mellett folyt le Tel-Avivban és kb. 20.000 ember kísérté utolsó útjára a két, alig 20 éves szerencsétlen leányt.

Bázelben a francia nyelven megjelenő „**Les Archives Diplomatiques**” folyóirat egyik számában a Palesztina problémával foglalkozó igen érdekes cikk jelent meg.

Ez összefüggésbe hozza a zsidó-ország problémáját a jelenlegi zavargásokkal és arra a megállapításra jut, hogy az az elgondolás, mellyel a zsidók nemzeti államát felépítették, egyáltalán nem felel meg a keletiek gondolkodásának, s a zsidóbevándorlás korlátozása által halálra volna sebezve. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy a zsidók nem mint honfoglalók jönnek ide, hanem csupán visszatérnek nemzeti államukba, hiszen nemzeti létükhöz szétszóródásukban is teljes joguk van.

Hangsúlyozottan jegyzi meg, hogy a zsidóság a kopáron, kihasználatlanul heverő Palesztinából virágzó termőföldet alkottak, melyben az arabság nagy része karöltve működött közre velük és a zavargások nem a nép ellenséges lelkületének kirobbanása, hanem lelketlen izgatók munkája.

Befejező sorai a következők:

„Nincs veszedelmesebb Keleten, mint a tétovázó, félkoncessziókat adó politika, vagy amely az erőszak elől kitér.

Ez nem zsidó és arab kérdés, ez az angol birodalom hirnevének a dolga.

Azonban, hogy ennek ellenkezője legyen elérhető, konstruktív, építőpolitikára van szükség, mely-

Az arab merényletnek áldozatul esett két zsidó ápolónő temetése.
Elől viszik az ezrekre menő koszorukat.

nek nem egy ragyogó példáját találjuk az angol birodalom történetében.

Nem bürokratikus rutinról van itt szó melynek meg kell felelnie olyan egyedülálló eseménynek, mint a zsidók visszatérése ősi hazájukba.

Balfour Artur lordban megvolt az a látnokszerű tehetség, melyet ilyen különleges esemény megkövetel. **Wauchope** lord nevét pedig akkor teszi halhatatlanná, ha ezt a magasröptű látományt politikai valósággá váltja.

Szerencséje lesz

ha nálunk egyszer
egy sorsjegyet vesz

B. B. B.

BENKŐ BANK BUDAPEST
Andrássy út 56

Braun Gyula

כשר mézárszéke
Andrássy - út 58.
(Csengery utca sarok)

*Állandóan elsőrendű friss
husok legolcsóbb napi áron*

**Figyelmes és előzékeny
kiszolgálás!**

Fényes keretben tartotta meg m. hó 16-án esküvőjét **Diósi Jenő**, a budai hitközség közszeretben álló főtítkárnak leánya **Anna**, dr. **Bineter Béla** ügyvéd. A budai zsinagógát zsúfolásig töltötték meg a fővárosi zsidó előkelőségek, akik őszinte szerencsekívánataikkal halmozták el az ifjú párt és az örömszülőket.

Az zsidó kongresszus margójára

A guruló Rubel szerepét a Márka vette át és azt olyan ügyesen játsza, hogy ma már világszerte tapsolnak — *a zsidók ellen*.

A központilag irányított és mind erőteljesebben elharapódzó antiszemitizmussal szemben a nemzetközi fajsúlyú írók és tudósok, a világ kimagasló egyéniségével karöltve ellenpropagandát akarnak indítani s e célból kongresszust hívtak egybe, amelyre majdnem minden ország elküldte delegátusát.

Csak a magyar zsidóság nem képviseltette magát.

A magyar zsidóság ugyanis, ha valamilyen egyetemes zsidóságot érintő ügyről, vagy megmozdulásról van szó, nyomban hónaljába szorítja a hazafiasság érzékeny hőmérőjét, amely kétségen felüli pontossággal megmutatja, hogy szerzett jogainak veszélyeztetése nélkül részt vehet-e azokon.

Ezuttal is a speciális szerkezetű hőmérőzést alkalmazta és — nagyon helyesen — nem jelent meg a zsidó világkongresszuson.

Mert nálunk — hála Istennek — zsidó szempontból is minden a legnagyobb rendben van.

Egyáltalán nincsen zsidókérdés.

Nem is lehet. Mert hiszen Magyarország csak *izraeliták* vannak. Ahol pedig nincsenek zsidók, ott — természetesen — nem is lehet zsidókérdés! . . .

Aztán nálunk még antiszemitizmus sincsen.

Ezt a tényt a fél- és egész hivatalos felfogás, sőt mi több, még a gyakorlat is igazolja.

És ez érthető is.

A magyar zsidóság jogait *szen-tesített törvények* biztosítják, valása pedig a *törvényesen elismert* hitfelekezetek közé van iktatva.

Akadhat-e jogállamban vakmerő, aki a szentesített törvények ellen véteni merészel?! . .

Nem! . . .

Mert az a pár irreguláris párt és alig tucatnyi ujság, amely a legféktelenebbül uszít és izgat a zsidóság ellen, igazán nem számít.

Még a hivatalos hatóság sem veszi komolyan azokat. Ugyanezt kell tennie tehát a hazafias magyar zsidóságnak is.

A numerus clausus ugyan még fennáll, de azért gyermekeink nyugodtan tanulhatnak a hazai, főleg pedig a külföldi egyetemeken.

Az elhelyezkedési lehetőség is csökkent, de mindenki számára *majdnem* egyaránt.

Ezek szerint tehát — ismételjük — *nagyon helyesen cselekedett* a magyar zsidóság, midőn *magasabb érdekekből* nem vett részt a kongresszuson.

Vannak azonban — ha elenyésző számban is — olyanok, akik nincsenek egyazon véleményen.

Mi az ellenvéleményeket sem rejtjük véka alá és ezért átadjuk a szót népszövetségi tudósítónknak:

A genfi zsidó világkongresszusról nem küldök részletes tudósítást, mert annak minden mozzanatáról bőségesen számolt be a napi sajtó. Ezért csak azokat a véleményeket regisztrálom, amelyek a magyar zsidósággal kapcsolatosak.

Elsőnek felkerestem dr. Stephen S. Wise, az Egyesült Államok világhírű rabbiját, az egyetemes zsidóság leglelkesebb szellemi vezérét, aki röviden csak ennyit mondott a Világvándor olvasótáborra számára

Stephen S. Wise.

— Nagyon fájlalom és rosszul esik nekem, hogy a magyar zsidóság nem vett részt a kongresszuson.

— A magyar zsidóságnak — mondja a Magyarországból származó tudós — sokkal öntudatosabbnak kellene lenniök, mint amilyenek . . .

*

Dr. I. Alkalay, Jugoszlávia grand rabbinja.

(Hazájának legmagasabb kitüntetései díszítik ennek a melegekintetű patriárkának mellét.)

— A világ minden népének el kell ismernie a zsidók érdemeit . . . De azért nem szabad optimistának lennünk . . . El kell készülnünk a további harcokra . . . Első sorban kényszerítünk kell a tétovázó zsidókat, hogy legalább is ne kicsinyeljék le a kongresszus jelentőségét, ha már nem mernek nyíltan mellénk állni! . .

— A jugoszláv zsidóság teljes jogegyenlőséget élvez, gazdasági,

politikai és kulturális helyzete kitűnő.

És én mégis eljöttem! . .

— Ezt üzenem a nagyon értékes magyar zsidóságnak . . .

*

Salom Asch:

— A kongresszusnak kell utat találnia a zsidóság tátongó ürességébe, hogy a megkeményedett szívek és makacs koponyák belássák tévedésüket.

— A kongresszus nem avatkozik a zsidóság vallási ügyeibe, sem pedig az egyes országok politikájába

— A zsidókérdést csak együttes munkával lehet megoldani, mert a Klál mindig hathatósabb mint a Prát. . .

— Remélem, hogy ez a kongresszus lesz kiindulópontja a zsidóság megváltásának . . .

*

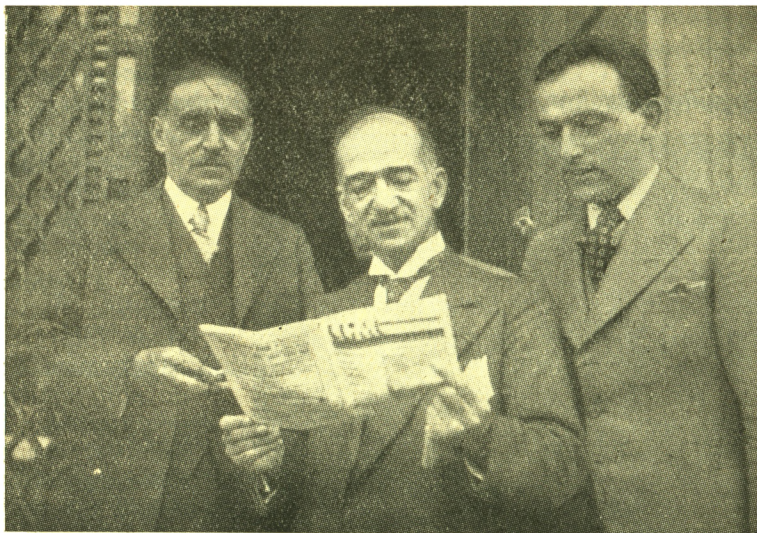

Dr. Nachum Goldmann.

— Ez a kongresszus a világ zsidóinak egyesítése érdekében ült össze.

— Itt egyáltalán nem lesz szó arról a politikáról, amelyet egyes országok folytatnak a zsidó kisebbséggel szemben. A kongresszusnak egyedüli célja, hogy jogalapot teremtsen a világ minden országában élő zsidók szabadságjogának.

— Erre emberi jogunk van és ezt el is fogjuk érni! . . .

Elie Gozlan (kezében az Uj Ut), balról **Elie Masguich**, jobbról munkatársunk.

— 1934-ben nálunk borzalmas pogromok dúltak. ellensúlyozzam.

— Minden erőmmel arra törekedtem — hála a Mindenhatónak sikerrel —, hogy az antiszemitizmus bérenceinek aknamunkáját — Bitosra veszem, hogy ez a kongresszus segít a zsidók helyzetén és ezért nagyon neheztelek azokra a zsidó testvérekre ,akik nem jöttek el . . .

Mr. Davis az angol orthodoxia képviselője az angol delegátusokkal a kongresszusra indul.

Örömmel jöttem Genfbe együttesen dolgozni a világban szétszórt testvéreinkkel. — *A világ kénytelen lesz benün-*

ket megbecsülni, ha látni fogja, hogy alkotó és cselekvő nép vagyunk.

— Sajnálom azokat, akik nem

jöttek el és különösen érthetetlen előttem a magyar zsidóság álláspontja és megbocsáthatatlannak tartom távolmaradását.

— A legélesebben elítélem a struccpolitikát folytató zsidóságot, mert azzal árt az egyetemleges zsidó ügynek. Előkelő államférfiak és elismert tudósok látják ebben a kongresszusban a zsidóság megújódásának alapkövét . . .

Ludwig Emil nyilatkozik munkatársunknak.

Dr. Mayer Ebner. (Románia)

— Azért jöttünk ide, hogy egyesült erővel, egyöntetűen küzdjünk

a szomorú zsidósors megváltoztatásán.

— A magyar asszimiláns zsidóság, amely ebben a munkában nem vett részt, csak ellenszenvet keltett a világ zsidósága előtt . . .

*

Sagalovitz, brüsszeli orth. rabbi:
— Danzingból, ahol 10 évig működtem, jöttem, helyesebben ahonnan a zsidógyűlölet üzött el . . .

— A zsidóüldözés — sajnos — megmarad, csak a város vagy az ország neve változik ! . . .

— Bizom a kongresszus sikerében és határozatainak nemzetközi értékében.

*

Végezetül felkerestem Sir Neill Malcom, a német menekülteket védő bizottság elnökét, aki állandóan megjelent a kongresszus ülésein.
— Legyenek meggyőződve arról,

— mondta — hogy kötelességemnek tartom azt a terhet, amelyet önök vállaltak, a magam részéről megkönnyíteni. Éppen úgy szívemen viselem a német zsidó menekültek sorsát, mint a nemzsidókét . . . Munkájukat figyelemmel kísérem és azt tőlem telhetően támogatni fogom . . .

*

Lapunk szűkreszabott kerete miatt a kapott nyilatkozatokból

csak a lényegesebb részeket adtam le. De ezek is eléggé igazolják azt a visszatetszést, amelyet a magyar zsidóság távolmaradásával előidézt.

Bizom abban, hogy a magyar zsidóság mégis csak ráeszmél tévedésére és a jövőben nem maradnak távol ilyen világra és zsidó népeletre fontos megmozdulásoktól.

Berkovits Zoltán

Nincsen öröm üröm nélkül

A „Világvándor” előde, az elmémított *Uj Ut*, elsőnek közölte a hírt, hogy a magyar nemzet, hála-jának kifejezésül szobrot emel *Bandholtz* amerikai tábornoknak.

A szobrot a Szabadság-tér legszebb helyén állították fel és augusztus 23-án leplezték le.

Ha a káprázatos ünnepély lefo-lyásáról hűségesen számolnánk be, a túloldal bizonyára elfogultsággal vádolna meg bennünket, ezért majdnem teljes egészében közre-adjuk az *Uj Magyarság*, a legszél-sőségebb jobboldali lapnak erre vonatkozó tudósítását:

Vasárnap délelőtt ünnepi fény-nyel leplezték le a magyarság őszinte jóakarójának, s bátor védő-jének: *Bandholtz* amerikai tábor-noknak érbeöntött szobrát a Sza-badság-téren.

A lepellet borított szobor körül frontharcosok, cserkészek és címe-res ruhájú leventék sorakoztak fel, s egymásután érkeztek a társadal-mi egyesületek küldöttségei is zászlóik alatt.

Pontban tizenegy órakor érke-zett meg a kormányzó képviselője: *Shvoy István* gyalogsági tábornok, a honvédség főparancsnoka,

Perényi Zsigmond báró lépett ezután a szónoki emelvényre és en-gedélyt kért a kormányzó képvis-e-lőjétől a szobor leleplezésére. A kö-

vetkező pillanatban a nemzetiszínű lepel lehullott *Bandholtz* tábornok érbeöntött katonás, tiszteletet pa-rancsoló alakjáról s láthatóvá vált a szobor felirata is:

Harry Hill Bandholtz
a hőselklű amerikai tábornok
az igazság nemes bajnoka
dicső emlékére a hálás magyar
nemzet 1919.

— Ha visszagondolunk az 1919-es év válságos idejére, — mondot-ta ezután avatóbeszédében *Perényi* Zsigmond báró, — elfog bennünket a keserűség. De ez az érzés elhal-kul szívünkben, amikor *Bandholtz* generális szobrára tekintünk, mert szinte a rossz időköt is feledteti, a nagy amerikai katona emléke. *Igazságszeretetét, bátorságát* hir-detik a Magyar Nemzeti Múzeum megmentett, felbecsülhetetlen ér-tékű kincsei és sokan vagyunk, akik az ő nagyszerű magatartásá-nak tanui lehettünk.

A hosszantartó lelkes éljenzés-sel fogadott beszéd után elsőnek a kormányzó gyönyörű nemzetiszínű szalaggal díszített koszorúját he-lyezte el *Shvoy István* gyalogsági tábornok. Azután *Steward* főkön-zul, az amerikai követség ügyvivője lépett a szobor elé, amelynek ta-lapzatára letette az Egyesült Álla-mok csillagos lobogójával díszített koszorút. *Lázár Andor* igazságügy-

miniszter a kormány, *Radvánszky* Albert báró a felsőház, *Kornis* Gyula alelnök a képviselőház, *Guilleaume* Árpád altábornagy a honvédség, *Szendy* Károly polgármester a főváros, *Hóman* Bálint kultuszminiszter a Nemzeti Múzeum díszes koszorúját helyezte el azután a szobor talpazatán, amelyet teljesen elborítottak a virágok.

Az ünnepség a Szózáttal és a Himnusszal ért véget.

*

A lovagias magyar nép mindig leróttá háláját azokkal szemben,

akik jó szolgálatot tettek a hazának.

De nem hisszük, hogy az *Uj Magyarország* jó szolgálatot tett volna a magyar nemzetnek azzal, hogy *egy* azon lapszámban, elejétől-végéig a zsidóságot becsmérli és a zsidók ellen úszít és a vezércikkben a következőt írja:

„... (a zsidók) ... gyávák, nem tehetnek róla, mert a vérükben van ...”

Pedig *Bandholtz* tábornok ereiben is zsidó vér keringett! ...

Berend Pál:

Zsidó ujesztendő

Ros Hásónó-val a világ zsidósága történelmének legfrissebb mozzanatahoz érkezik. Van valami a primitív történetírásból abban, hogy a nagy zsidó ünnepeken gondolatban végigmegyünk az elmúlt esztendő eseményein, mérleget csinálunk és igyekszünk bizonyos tanulságot levonni. Ezek a mérlegek és ezek a tanulságok hosszú évezredek át, összegeződve megmutatták és megmutatják a zsidó nép számára elhívását, létének magyarázatát és erőt adnak számunkra az elkövetkezendő történelmi események formálására, vagy ha kell elviselésére.

A zsidóság sorsa elmúlt esztendőben nem változott kedvező értelemben. Németországban egyre tragikusabb a helyzet és azok, akik azzal számoltak, hogy a nemzeti szocializmus „kiforrja magát” és a zsidósággal szemben enyhébb politikai irány következik be, súlyosan tévedtek.

A Harmadik Birodalom egyenes vonalban, minden mellékes szempontot mellőzve halad a zsidó lakosság teljes szellemi, társadalmi és gazdasági megbénítása felé. A helyzet napról-napra rosszabb, annál is inkább, mert a legutóbbi hetekben megtörtént az első lépés a nemzeti szocialista állam és a katolicizmus kibékülés jegyében.

A zsidóságnak a német eseményekkel kapcsolatosan a mai napig fegyvertársa volt a világ katolikus lakossága és ennek hatalmas egyházi szervezete. Ez a fegyvertárs most eltűnik mellőlünk. A német katolikus nők ünnepélyes deklarációt adtak ki, amelyben kiemelték *Hitler érdemeit a keresztény vallások védelmében folytatott küzdelmének a bolsevizmus ellen.*

Előreláthatóan a katolicizmus ebből a védelemből egyleőre ugyan nem sokat lát Németországban, mert a katolikus ifiúság lelkének átítatása a nemzeti szocialista tanokkal tovább folyik, előbb-utóbb, fáradt szívvel bár, de mégis megtörténik, hogy Róma és Berlin egyesül a közös ellenséggel Moszkvával szemben.

A zsidóság tehát rövid időn belül teljesen magára marad. A vi-

lág katolikus egyházfői már nem fogják támogatni önvédelmi harcunkat a nemzetközi antiszemitizmussal szemben.

Szabad-e ilyen körülmények között, a zsidóság világhelyzetének ismeretében mint „kedvező” tünetre rámutatni, hogy zsidóvallású miniszterelnöke van Franciaországnak.

Mi azt hisszük, hogy Leon *Blum* miniszterelnöksége zsidó szempontból nem kézzelfogható aktívum.

Ellenkezőleg, Leon *Blum* miniszterelnöksége nagyon alkalmas érv a világ szélsőjobboldali exponensei számára, hogy újabb példával meggyőzőbben mutathassa ki a nemzetközi baloldali ideológia és a zsidóság *állítólagos* szellemi rokonságát. A magyar jobboldali sajtó, amely azelőtt hétrét görnyedt, ha aktív francia politikusról emlékezett meg hasábjain, ma legperfidebb módon ír és viccel León *Blum*-ról.

A zsidóságot napjainkban, mikor a szellem befolyása és hatalma egyre kevesebb, — érzésünk szerint nem nagy zsidó férfiak fogják megvédelmezni és emberi jogaiba visszahelyezni. *A zsidóságnak ma egyesegyedül mint népi erőnek, népi megmozdulásnak van módjában helyét a nemzetek sorában megtalálnia.*

A Cremieux Izsákok, Disraelik, Vázsonyi Vilmosok, Rathenauk kora lejárt.

A zsidóság expanzív ereje, tehetsége és érvényesülése a jövőben nem azokban a zsidó férfiakban fog megmutatkozni, akik átélve és átérezve egy nemzet történelmi szelemét, hazájuk poitikájának szoglatába állanak. Más szóval: vége az asszimiláció korának.

Elérkeztünk tehát korunk legnagyobb zsidó történelmi jelenségéhez, *a cionizmushoz.*

A cionizmus az elmúlt évben súlyos krízisbe került. Ugy látszik, Palesztinát mégsem szánta nekünk a sors anélkül, hogy ne kelljen száz és száz, ezer és ezer zsidó férfi vérének érte hullani.

Az arab felkelés váratlanul ért ugyan bennünket, de bebizonyította a kételkedők számára is, hogy a zsidóságnak igenis van államfenntartó ösztöne, nemzeti érzése és van fiatalsága, amely életét kész odaadni a *honvédelem* érdekében.

Óriási, rendkívüli horderejű dolog ez, aminek jelentőségét talán még nem fogtuk fel kellőképen. A szétszórt nép, amely kétezer éve állami keret nélkül pusztán a Biblia és a zsidó történelem távoli, egyre halványodó tradíciói alapján tartotta fenn önmagát, egyiknapról a másikra megalkotta az új zsidó államot. Egyelőre nem a gyakorlatban, de a lelkekben. És számunkra a Zsidó Nemzeti Otthonnak, Palesztina jelenlegi életformájának *zsidó állammá* való átalakításánál talán még fontosabb e pillanatban az a körülmény, hogy né-

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY

Kőfaragómesterek sírkőraktára

**Városliget: Budapest VII.,
Károly-krt 3c. Dob-u. sarok**

Budapest, X. Újtemetőnél

Telefon: 48—6—47.

Telefon: 34—9—95.

pünk máris rendelkezik az állami élet megteremtésének minden lelki és szellemi feltételeivel.

Akik azt hitték, hogy a cionizmus, a Palesztina-kivándorlás aféle kiszélesített jótékony gesztus galíciai zsidók érdekében, súlyosan tévedtek. A zsidóság Palesztina építómunkájából kisarjadzott a zsidó népi élet renesszánsza. *Ezt elvenni tőlünk, megsemmisíteni már nem lehet.* Palesztina megmarad ilyen vagy amolyan formában, de feltétlenül *mint a világ zsidóságának szellemi központja, mindnyájunk lelkének éltető forrása.*

Lehetséges, hogy átmenetileg be fogják szüntetni a palesztinai zsidó bevándorlást. Ilyen rendszabályokkal azonban a zsidó nép ellen ma már eredményt elérni nem lehet. Palesztina már túl van a rendőri vagy hasonló jellegű intézkedések hatáskörén és a közel félmilliónyi palesztinai zsidóság *önmagából fogja kitermelni az országépítés további előfeltételét.*

Főbb vonásokban ez volna az elmúlt esztendő zsidó történelme. És amit első helyen kellett volna megemlíteni: a legtöbb országban győzelmesen halad előre a zsidó népi gondolat. A zsidóság önmagára ébredt és újból elindult azon az úton, amelyet a Biblia, Mózes kijelölték számára.

dr. G. Gerő László:

Buda 1686

Az öreg Móse nehézkesen fordult a másik oldalára. Az ágy csikorgott és az öreg Móse sóhajtozott, nyögött. A csúz gyötörte. Állandóan betegeskedett, mióta Vác mellett rajtaütöttek portyázó huszárok és három esztendeig fogva tartották az egri vár pincéjében. Kétezer forint váltságdíjat kellett letenni érte, míg szabadon engedték. Most is feküdt és lábai meleg párnákkal voltak letakarva, noha odakünn még javában süttött a kora szeptemberi nap.

„Mi ujság van odakünn. Nézd meg lányom,” szolt nyugtalanul a beteg.

Mirjam, a szőke, tizenhétéstendős lány felemelkedett a fal melletti kerevetről, hol tépést készített finom gyolcsvászonból. Kinézett az ablakot fedő farácson.

Az utca, a budai zsidó-utca népes volt. Délutáni imára igyekeztek a hívők a zsinagógába. Zsibongó csoportokba verődve tárgyaltak.

„Mi történt, reb Schulhof? . . . Csak nincs valami baj? . . .” kiáltott le Mirjam.

Tekintélyes, ősz ember volt a megszólított. Széles válláról selyemkaftán omlott le, színes övében tintatartó és íróeszközök, mint a török írástudóknak. Schulhof Izsák volt, a nagy tudós, a budai zsidó község előljárójának apja. Felnézett a rácsos ablakra és felelt:

„Baj nincs. Csak egy csapat magyar megmászta a déli bástyákat és bevágták magukat a Szent György térig.”

„Aztán mi történt?”

„Levágták őket, a kapitányukat pedig felakasztották egy akácára.”

Az öreg Móse komoran fogadta a hírt.

„Már keresztények lépték át a falat! . . . Rossz jel! . . . Véünk van! Elfoglalják a keresztények Budát. És én nem akarok még

egyszer a keresztények kezébe kerülni. Én nem akarok a kezükbe kerülni . . .”

Borzasztó emlékek gyötörték. Sírni kezdett. Aztán letörölte könnyeit és belekezdett a délutáni imába . . .

Mirjam kiment a szobából. A keskeny ház emeleti szobájából falépcső vezetett le a földszintre, a konyhába. Anyja, Malke már készítette a vacsorát. A nyitott tűzhelyen lobogott a láng és vörösre festette az öreg asszony ráncos, fáradt arcát. Öreg volt már ő is, Móse is, mikor egyetlen gyermekük, Mirjam megszületett.

„Kimegyek egy kicsit körülnézni,” mondta Mirjam. Arcára borította a fátyolt és kiment az utcára. A anyja fásultan nézett utána. Csak lassan értette meg a szavakat. Hetek óta folyik már Buda ostroma és az izgalmak, teljesen eltompították az öreg asszony idegeit.

„Csak ne menj messzire!” motyogta szinte magának.

Verőfényes későnyári nap volt. Bágyadt csendesség ülte meg a várost, melybe csak időnként dörent bele egy-egy ágyúlövés a Sas-hegy felől.

A Zsidó-utca falai mellett, az árnyékban heverészett, aludt az a húsz zsidó férfi, kik sorshúzás szerint, a mai napon teljesítettek szolgálatot az ágyúknál.

Mirjam bekopogott barátnőjéhez, Ráchelhez és együtt mentek ki a nyugati bástyára.

Lent, az ostromlók táborában is csönd volt. Füstfelhők jelezték, hogy főzik a vacsorát. A tábor szinte üres volt. Itt-ott még egyes századok sorakoztak, aztán azok is elvonultak a Városmajor felé. Nehány ácsorgó a falon örvendezve mutogatott a kivonuló csapatokra:

„Mennek a nagyvezér elé. Hatalmas sereggel jön a nagyvezér és felmenti Budát. Két tűz közé kerülnek a keresztények!”

A közelben egyetlen török őrkatona állt. Turbánosfejét lándzsájára támasztotta és állva szundikált. Egyszerre felriadt. Leguggolt, fülét a födre hajtotta. Aztán felugrott és éles rikantásokkal kiáltozott valamit.

Mirjam és Ráchel nem értették, hogy mit kiabál, de látták, hogy mindenki szalad a falról, hát ők is szaladtak.

Török aknászok kerültek elő, kezükben csákány. Egy magas süvegű aga vezetésével sorra járták a közeli házak pincéit, figyelik, hogy merről fúrnak aknát a fal alá. Aztán sietve hozzáfognak az ellenakna készítéséhez.

Nyüzgés keletkezett. Sánckosarakat, homokzsákokat, gerendákat cipeltek, hogy sánctól rögtönözhessenek, ha az akna robban és ledönti a falat.

Dobogó szívvel sietett Mirjam és Ráchel odább. Ráchel haza akart menni, de a bátrabb Mirjam a Bécsi kapunál ismét felhívta a falra.

Lent a táborban hirtelen minden megváltozott. Pattantyusok hosszú kötélén ágyúkat vonszoltak a fal közelébe. A bástyáról néhány ágyú dörent közéjük, mire nagyhirtelen sánckosarakat állítottak fel, hozzáfogtak az ágyúk megtöltéséhez és beállításához. A Városmajor felől egymásután jelentek meg a fehérkabátos császári zászlóaljak. Végtelen sorokban vonultak vissza a tábor sáncai közé, majd előre jöttek és a falak közelében rohamoszlopokba formálódtak.

tak. Az első sorok hosszú létrákat cipeltek. Fiatal tisztek kezében kurtanyelű zászlók, hogy kitűzzék a falra.

„Jön a roham! Jön a roham!” süvöltött végig a falakon. Trombiták fújták a riadót, üstdobok dübörögtek. Csapatostúl rohantak elő a janicsárok és rendetlen fegyverzettel, kardokkal, alabárdokkal a városi lakosság. A lányok már a falakon látták az ismerős zsidó fiúkat is, amint javában hordták a golyókat, kavicsokat az ágyútöltéshez. A falakról sűrűn villant fel az ágyúk tüze. Sötét füst gomolygott, a talaj és a levegő reszketett . . .

Mirjam és Ráchel visszafutottak a Zsidó-utcába. Időnként a falhoz lapultak, hogy utat engedjenek a helyükre rohanó fegyvereseknek. Majdnem elgázolta őket Abdi basa, Buda parancsnokának lova.

„Gyere hozzám, ne hagyj egyedül,” kérte Mirjam Ráchelt, aki távolabb lakott és haza akart menni. Az utca teljes szélességét elfoglalva vágatva közeledett egy csapat spáhi. A lányok beugrottak Mirjamék házába. A lovascsapat patkói elcsattogtak mögöttük.

A ház megrendült. Óriási robbanás lángtengere töltötte be a levegőt. Utána ágyúk sorlövése ropogott. Ordítás zúdult fel. Tíz és tízezer ember haláltfélő és haláladó, rettegő és állatlan felszabadult kitörése.

Kint megkezdődött a roham.

Alig kétszáz lépésnyire Mirjamék házatól volt a városfal. A lövöldözés, ezernyi ember ordítása, sebesültek jajveszékelése körültombolta a házat. Az öreg Móse ágya mellett érzéketlen arccal, elszántan guggolt Malke. A két lány a földszinten, a konyha sarkába bujt. Mirjam szívére szorította kezét és rémülettől tágra nyitott szemmel meredt maga elé. Ráchel a földre roskadt, zokogott és sikoltzott.

A ház előtt egyre szaporábban kopogtak a rohanó lépések. A dulakodás zaja, a jajveszékelés mintha egyre közeledett volna. Lehetetlen, hogy az utcában folynék a harc! Majd visszaverik a támadókat! . . . De már az ajtó előtt harsan fel a pokoli hangzavar.

„Nyissatok ajtót!” törökül kiáltják és döngetik a kaput. Janicsárok dőlnek be az ajtón. Elreteszelik, aztán néhányan az ablakon sütik ki puskájukat, a többiek pedig rohannak fel az emeletre.

A falépcső tetején megjelent Malke. „A pincébe, gyerekek! A keresztények már az utcában vannak!”

„Apát is hozzuk!” kiáltja Mirjam és felsiet az emeletre. A janicsárok ott is lövöldöznek kifelé az ablakon. Apja, megfélemlítve betegségéről, kiugrott az ágyból és az ablakhoz sietett. Kezében hosszú, görbe kés. Arca iszonyú, haja égnek mered. Kihajol az ablakon, szakállát és ingét tépve kiáltozik: „Betörték a zsinagóga kapuját! A vér kicsurog az utcára. . . Semá Jisraél! . . . Nem akarok a keresztények kezébe kerülni, nem akarok! . . .

Kapkodó kezében a kés megsebzí nyakát. Vér folyik ingére. Csofalkozva rámered, aztán hosszan felhőrdül és két kézzel veri torkába a kést . . .

Mirjam nem tudta, hogyan került vissza a földszintre és hogyan cipelte az ájult Ráchelt anyja segítségével a pincébe.

Egy idő múlva hallották, amint a ház ajtaját betörik. Fejük felett dulakodók lábdobogása. A konyhaasztal felborult és a széthulló cserepek a pince csapóajtajára szórodnak. Az emeletről testek zuhannak le a konyha padlójára. Aztán csak elhaló nyögések hallatszanak és lárma ismét távolodik.

Füst szivárgott a csapóajtón. A három nő hangtalanul feküdt a földön. Rémületüket, gyászukat elnyomta a halálfélelem. Most rajtuk a sor. Erőszak, gyilkosság, vagy tűzhálál...

A füst egyre sűrűsödött. Közelebb húzódtak a pincenyíláshoz, hogy levegőt kapjanak. Csakhamar azonban lezuhant az égő háztető és az üszkös törmelék eltakarta a nyílást.

Malke csodálatosan nyugodt és erős volt. Fásultsága eltűnt. Tudta, hogy minden erejére szüksége van, ha lánya életét és becsületét meg akarja menteni. Felemelte a csapóajtót és visszamászott a konyhába.

Külesett az ajtón. Égett végig az utcasor. A kövezeten szerteszét halottak heverték.

Kétesztendő gyerek szaladt az utcán. Sírva kiáltozott szülei után. Ittas katona tántorgott arra. Zsebéből ezüst serleg kandikál ki, vállán zsákmányolt szőnyegek, ruhák. Röhögve nézi a gyereket. Feléje bök a lándzsával. A gyerek csak rábámul. Aztán felsikolt. Fájó, irtóztató gyerekvisítás, mely rövid hörgésbe vész. A katona vállára veti a lándzsát, hegyén az élettelen kis test.

Tisztforma ember közeledik. Ez is zsákmánnyal van rakodva. Érdeklődve nézi az égő házakat. Fejét csóválja, mikor meglátja a zsoldos lándzsájára szúrt gyereket. Fiatal még, jó embernek látszik.

Malke integet neki. Amaz közelebb jön. Malke leborul és átöleli a lábát: „Mentsd meg az életünket! Védj meg két fiatal lányt. Nagy váltságdíjat kapsz értünk.”

Az idegen barátságos: „Ne félj, zsidóasszony. Hadd lássam, miről van szó.”

Malke behívja az égő házba, közben folyton rimáncodik, tiszt úrnak szólítja és váltságdíjat ígér. Nem csalódott. A katona jó ember volt és így szól: „Kapaszkodjatok mind a kabátomba és jöjjetek velem.”

Ráchel ájultozott és övéit emlegette, kiknek sorsáról semmit sem tudott. De nem volt vesztegetni való idő. Menni kellett. Már is jönnek visszafelé az utcán a lerészegedett, véres katonák. Egy csoport rá akar rohanni a lányokra. A tisztformájú fiatalember azonban erőlyesen leszidja őket, a zsákmányt emlegeti, az ezredessel fenyegetődzik és kardját is kirántja. Azok morogva kullognak odébb.

Most egy csoport magyar hajdu közeledik a szent György tér felől. Ujjongva hajigálják süvegüket a levegőbe. Tántorgó tisztet támogatnak, kinek ruhája foszlányokra van szakítva. Nyakán körbefutó vörös csík.

A lányokat vezető fiatalember megtudakolja, hogy miért örülnek. Elmondja valaki, hogy a megtépett ember, Radocsaházy kapitány, ki délután először lépett át a falon és a törökök felakasztották. Szerencsére alacsony volt a faág és lába a földet érte. Mikor levágták, még sikerült feléleszteni. Ezért örülnek.

Kimentek a városból a rommá lett Bécsi kapun. Két katonát érnek utól, kik a tiszt, öreg Schulhof Izsákot vezetik, a zsidó előjáró apját.

„Jaj, hogy reb Izsákot is így kell látnom”, sír fel Malke.

Schulhof zokog: „Bár így láthatnám szegény feleségemet, kit a zsinagógakapujában veszítettünk el a zürzavarban! Bár fiamat láthatnám így, ki az almemor előtt lett egyike a szent vértanúknak!

Bár unokámat láthatnám így, a szefard talmudiskolák díszét, kit az imént vett el tőlem egy tiszt! Sohasem látom őket, soha többé!”

Az egyik katoná lándzsája nyelével rávág Schulhof hátára, a másik kardjával fenyegeti. Az öreg elnémul és roskadozó léptekkel halad a Duna felé...

A táborba értek. A fiatalember egy sátorba vezette a nőket.

A tisztforma fiatalember tábori sebész volt a brandenburgi hadosztálynál. Sietve dobálta le a sátorban a zsákmányt, aztán kiment a sebesültekhez.

Schambach György János, a brandenburgiak tábornoka lovagolt arra. Megpillantotta Mirjamot és Ráchelt a felcser sátrában. Megállította lovát és megkérdezte a felcsert: „Honnan szerezted ezt a két szép lányt, Dietz mester?”

„Zsákmányoltam,” felelte Dietz felcser a legtermészetesebb hangon.

A tábornok ellenmondást nem tűrő hangon jelentette ki: „A két lányt átveszem tőled!”

Dietz komoran hallgatott, mire a tábornok rövid gondolkodás után pénzt adott neki, ez kissé felderítette. A tábornok barátságosabb hangon még megjegyezte: „A vén boszorkányt megtarthatod, de a lányokat elviszem a feleségemnek. . .”

A nap leszállt. Fent a várban éig lobogtak a lángok. Házihízlásra futkostak a tűznyelvek. Itt-ott puska dörent, ház omlott be. Nappali világosság volt, haragosan vöröslött az ég...

Körül a völgyekben az ostromlók táborai bomlottak zsongott. Mindenki részeg volt a bortól, a vértől. Veszekedtek, marakodtak a zsákmányon. A haldoklók és sebesültek kiáltozásába, verekedők lármájába beleolvadt a tivornyázók rivalgása: „Buda elesett! Buda a mienk! . . .”

*

Igy írta meg a történeteket Dietz mester a tábori sebész, ki azt is feljegyezte, hogy a zsákmányolt két lány idővel Berlinbe került és előkelő keresztény urakhoz mentek feleségül. Schulhof Izsák is megírta emlékeit. Koldusan, családjavesztetten került Prágába, ahonnan ifjan, dúsan indult el és hová öregén, kopár fa gyanánt tért vissza, sok szenvedés és viszontagság után...

Hölgyek jelszava	I	Férfi fehérneműek
Csinos öltözködésünk titka:	N	mérték szerint is
KLEIN ANTAL	G	gyári árban
divatáruháza		Balázs-nál
Király-utca 49.		BUDAPEST
Szemben a Nagymező utcával		VII., Kazinczy-utca 28

Emlékezések

A Világjáró szerkesztősége felkért, mondanék el néhány reminiscenciát életemből, hiszen bizonyára akad nem egy, a forradalom, a kommunizmus és az azutáni korszakok idejéből is

A falusi küldöttség.

A háború utáni Károlyi párhelyisége a Gerbaud palota első emeletén volt, ahová a békebeli Kossuth pártból sok tag ellátogatott. Néhány barátommal magam is feljártam oda és ott időzvé, láttam a nagy küldöttségjárást, a fővárosból éppen úgy, mint a vidékről is.

Nagy udvara volt ott Hock Jánosnak, Nagy Vincének, Bartha Albertnek és mert a fővárosi ügyekkel erősen foglalkoztak, Aigner Adolfnak és Ábrahám Dezsőnek is, hiszen ők a fővárost akarták megszervezni és a törvényhatósági bizottságot reformálni. E célból voltunk ott többen fővárosi bizottsági tagok, kiknek véleményét ki is kérték.

Javában folyt a tanácskozás, amikor küldöttséget jelentettek, egy úgynevezett „népi — földműves — küldöttség-et” Komárom megyéből, mert hiszen a népnek mihez tartás kell és tudni akarja, mi történik itt a nagy városban.

Hock János nagy suittel ment a nagyterembe fogadtatásukra. Engem is bevitt a kíváncsiság, megtudandó hogyan fogja fel a nép az akkori állapotot.

Hock Jánost és kíséretét nagy éljenzéssel fogadta a küldöttség, amely mindkét nembeli küldöttekből állott.

Midőn az utolsó sorban lévő, egyik fejkendő menyecske megpillantja a papi reverendás Hock Jánost, kitör belőle a falusi asszony-népben lakozó félelmetes respektus a pap iránt és felkiált .

Hát itt is papok vannak a politikában? . . . Hogy verje meg a csuda! . . .

Persze nagy kacagás öltötte meg a termet.

*

Túszokat visznek.

A kömmün alatt az utcákon bolyongva, az akkor még Fürdő utcába értem. Mérsékelt tempóban haladó, nagy teherautó kelti fel figyelmemet. A járókelők közt is feltűnést keltett a szokatlan szállítmány. Megállnak és bámulják az autót, mert nem árut vagy más anyagot, hanem becsebb terhet: élő embereket visz.

Megdöbbenésemre az emberek között szorongva, egyik hires, nagynevű bankvezért pillantom meg, amint a teherkocsi korlátjába kapaszkodva, az egyensúlyt igyekszik megtartani, egyébként leolvasható szomorú arcáról, hogy megadta magát bizonytalan sorsának.

A kép lesújtó hatást vált ki belőlem. Az utca lámpaoszlopába kapaszkodom. Kétségbeesés vesz rajtam erőt és révedezve nézek a szomorú embertranszport után . . .

Egyszerre csak valaki megérinti vállamat és érezhető meleg hangon szól.

— Tanácsos úr, miért így lesújtva? Miért sír? . . .

Szégyenkezve gyöngeségem miatt, kihúrom magamat, rosszülétet hozok fel ürügyül és elrohanok azzal a gondolattal, hogy itt cselekednem kell, ezt tenni tovább nem lehet . . .

Azóta sok minden történt, sok minden másképp lett . . .

Vannak sokan kik legalul voltak és felülre kerültek.

A kiáradt indulatok nem féktelenkedhetnek. A törvény, az igazság, a rend, nyerte vissza áldásos uralmát.

De azért valami mégis megfigyelhető: *az omló könnyekből nem lett gyöngy, a rideg emberi szív nem puhult meg* . . .

*

Húzd el a nótáját! . . .

Adóra mindig szüksége van az államnak, tehát a forradalom és kommün utáni időben is gondoskodás tárgyát képezte ez a kormány-nak. Akkoriban azonban az úgynevezett „*becslőbizottságok*” működtek az adókiivető és felszólamlási bizottságok helyett.

Mint ilyen bizottsági tag, ősi tradíciók alapján a „*Vén diófához*” címzett budai vendéglőbe mentünk testületileg vacsorázni, ahol cigányzene mellett, víg poharazás közben fogyasztottuk az izletesnél izletesebb, inycsiklandozó falatokat.

Az akkori időkben a mi társaságunk nagyon vegyes karakterűnek tetszhetett az ottani publikum szemében és különösen szemet szűrt az ugyancsak ott vacsorázó, illetve mulatozó fiatal emberekből álló kompániának, amely akkoron az utcai igazoltatásokban élte ki magát és a szélsőségekben tetszelgett.

E társaságnak egyik tagja, nyilván kedvében akarván járni az ugyancsak a teremben nagy társaságban vacsorázó politikai portentumnak, felpattan helyéről, hetykén rákiált a cigányra, egyben reám mutatva:

— Húzd a fülébe az Erger-Bergert! . . .

A cigányprimás a felszólításnak látszóan engedve, hegedűvel kezében lassu léptekkel közeledik felém, közben erősen cifritva a megrendelt nótát.

A primás megáll mellettem.

Mindenki figyel. Feszülten várják a hecc kimenetelét.

Felháborodva a brutális inzultuson, éktelen düh fog el, felugrom és stentori hangon rárivallok a reszkető cigányra:

— Hagyd abba! . . . Ez nem magyar nóta! . . Magyar embernek magyar nótát húzzál! . . .

Izgalomtól nehéz a levegő. Mindenki kirobbanástól tart és öszszecsapásoktól fél . . .

A kinos csendet a cigány töri meg:

— Bizony — bizony, szebb is a magyar nóta, nagyságos uram!...

És a következő pillanatban rázendít a primás az örökszép „Repülj fecském . . .” dallamára.

A közönség áhitattal hallgatja a szívet és lelket gyönyörködtető dalt.

A zene szárnyán bevonul az az atmoszféra, amely eloszlatja a feszültséget és békülékeny hangulatot teremt . . .

A cigány befejezi bravuros játékát. A hallgatóság frenetikus tapsba tör ki.

Percekig tartó tapsból kiérződött a tüntetés az inzultáló fickó ellen, aki nyomban fizetett és sietve eltávozott . . .

* Nagy Andor tőzsdetanácsos, fővárosi bizottsági tag, a Pesti Izr. Hitközség népszerű elnökhelyettese, aki kiváló író és publicista is. Szellemességtől szípkorkázó írásain kedves és finom humor vonul végig. Több könyve jelent meg, amelyek nagy sikert arattak.

Kadis

Színjáték 2 képen
Irta: Márkus Aladár

Személyek:

KERESZTÉLY SÁNDOR, földbirtokos.

BÉLA, fia

KLEIN ÉLIÁS, szatócs

MÁLCSI, felesége

LÓWY MÓZES, rabbi

PISTA BÁCSI, kasznár

MARCSA, gazdaasszony.

Szin: Előkelő uriszoba. A berendezés gazdagságot lehel. Jobbról ablak. Balról ajtó. Nézővel szemben főbejárat.

I. JELENET.

Pista, Marcsa.

PISTA: *(Ösz, harcsabajuszú paraszt. Az íróasztal mögött lévő karszék feldiszipítését éppen befejezte. A virággal telt kosarat az íróasztal előtti székhöz viszi, letérdel és ennek feldiszipítésébe kezd.)*

MARCSA: *(Jól megtermett, régi csont a háznál. Serényen törülgeti a butorokat.)* Hallotta kend a nagy ujságot, Pista bátyám?

PISTA: *(félvállról)* No miféle pletyka van megest a bögyödben? . . . Bökd ki hát, Marcsa! . . .

MARCSA: *(fontoskodva)* Bizony nem pletyka a, ha mondom! . . . *(Pista fülébe súg)* Vasárnap a mise után azt beszéltek a felubéliek, hogy a mi gazdánk nem is magyar embör, hanem zsidó . . .

PISTA: Az eszöd tokja! . . . *(oldalba böki Márcsát)* Eriggy mán, te bolondgomba! . . . Mán hogy lehetne zsidó a gazdám, amikor a fiának körösztapja a püspök úr öeminenciája!?

Marcsa: Tugyja a fekete fene, de így beszéltek . . .

PISTA: Ösztég ha így is vóna: kinek mi köze ahhó!?. . . A zsidó embör is embör. Egyaránt tisztölöm a zsidót is, ha becsületes. Pláne a gazdám, aki minden szükölködön segít. Hászén még az ellenség se mondhat rá rosszat . . . Embörségös bért fizet. Még a bérössel is kezet fog.. Nézd csak a szomszédos birtokost: hogyan bánik a cselelésséggel! . . . Pedig méltóságos úr! . . .

MARCSA: Azért beszél kend így, mert nem olvas ujságot. Mi köze kendnek a körösztenyfaj összefogásához!?. . . Kendnek csak az a fontos, hogy megdézsmálhassa a szabadra hagyott szivarskatulyát, meg nagyokat hörpínthet a pálinkás flaskóbúl! . . .

PISTA: Hát ami azt illeti, te sem járathatod a szád, Marcsa lelkem. Hiszen amióta itt szógász egy láncra való födet spórótál öszsze *(szemével ravaszul hunyorít)* — persze a fizetésedből . . . *(befejezte a szék feldiszipítését. Virágot helyez a vázába. Megpödri bajuszát és meglegegedetten szemléli a végzett munkát.)*

MARCSA: Ejnye, de zabos ma kend! . . . Pedig emlékszem, hogy kend illendősebben is beszét velem . . . Még azt is susogta a fülembe: „Édös Mariskám!” . . .

PISTA: *(foghegyről)* A lehet! . . . Régen vót a! . . . De akkor még liba vótál Marcsa lelkem. . . Hogy múlik az idő! . . . Azóta jó megtermett lúd lett belüled, Marcsa! . . .

MARCSA: (*csipőre teszi kezét, paprikásan*) Én is visszaemlékszem az időre, amikor kend még olyan szilaj vót, mint egy csikó . . . És lám mi lett kendbül: nem is lú, hanem vénszamar! . . .

PISTA: Ejnye ebadta szájását! . . . (*felkapja a kosarat és azt Marcsa felé dobja*) Hord el az irhádát, te szemérmőtlen perszóna!

MARCSA: (*menekül és az ajtóban beleütközik az éppen belépő gazdájába*)

II. JELENET.

Pista, Keresztély, Béla.

KERESZTÉLY: (*belép, Béla követi*) No-nó! . . . Mi történik itt?

MARCSA: (*zavarban*) Hát csak egy kicsit elfiguráztunk . . . (*el*)

PISTA: Elám a főnét! . . . Pletykázkodott ez a néember . . . Azt beszétek vóna a faluba, hogy a tekintetös úr nem is magyar embör, hanem — megkövetem alássan — izraelita . . . Erre aztán én egy kicsikét fejéhez billentöttem a kosarat . . .

BÉLA: Jól tette, Pista bátyám! Ki kell dobni az ilyen fecsegőt!

PISTA: Azt mán nem! . . . Majd én mögregulázom . . .

KERESTÉLY: Amint látom, az én hűséges szolgám feldiszipített mindent a fiam tiszteletére .

BÉLA: Köszönöm szépen a figyelmét, Pista bátyám.

PISTA: Isten hozta közibénk a tekintetös úrfit! . . . Az Uristen éltesse sokáig! . . .

BÉLA: Köszönöm szépen, Pista bátyám . . . (*kezét nyújtja Pistának*)

PISTA: Istennek ajánlom! . . . (*el*)

III. JELENET.

Béla, Keresztély.

KERESZTÉLY: Hát édes fiam, újból gratulálok. Nagy örömet okoztál ,hogy prematurusz lettél . . . És e pillanatban fájdalommal gondolok boldogult édesanyádra, aki nem érhetette meg ezt a napot.

BÉLA: A jó Isten nyugosztalja szegényt! . . .

KERESZTÉLY: Foglalj helyet, fiam!

BÉLA: Köszönöm. (*leül*) Nagyon szerettem volna még nagyobb örömet okozni apának, de egy ronda, vöröshajú zsidó elvitte előlem a stipendiumot. Ezért zugolódtunk is, mi keresztény diákok.

KERESZTÉLY: Bizonyára megérdemelte a kitüntetést . . . A ciszterciták nagyon igazságosak.

BÉLA: Ebben nem is kételkedem, de azért a fajtisztaságot és a nemzeti gondolatot nem szabad szem elől téveszteni! . . .

KERESZTÉLY: Ezek politikai jelszavak! Ember az ember! . . .

BÉLA: Elavult teória . . . Mindenesetre csodálkozom, hogy apa védelmezi ezt az idegen és betolakodott népséget! . . .

KERESZTÉLY: Édes fiam az élet nem klaszifikál! . . . Az érvényesülésben csak a tudás és a rátermettség számít (*fiókba nyúl*) Node majd én kárpótollak. Régi vágyad, egy földkörüli utazás. Itt a jegy és itt van a csekkötőmb, amely felett korlátlanul rendelkezhetsz.

BÉLA: Hálásan köszönöm jószágodat, édesapám.

KERESZTÉLY: Ezért nem jár se köszönet ,se hála . . . Én mindenkor, mindenütt és mindenkiel szemben beváltom ígéreteimet és teljesítem köteleességemet.

BÉLA: Erre büszke is vagyok!

KERESZTÉLY: Most pihend ki izgalmaidat és utána útnak in-

dulhatsz. Visszatérése után pedig elfoglalhatod a püspöki uradalomban a titkári állást . . .

IV. JELENET.

Voltak, Pista.

PISTA: *(kivülről kopog az ajtón)*

KERESZTÉLY: Igen! . . . Tessék! . . .

PISTA: Alázatosan jelentöm: valamiféle zsidó asszony van kinn.

BÉLA: *(közbevág)* Zsidó?! . . . Dobja ki! . . . Ne állj szóba zsidóval, édesapám! . . .

KERESZTÉLY: Ne heveskedj Béla! . . *(Pistához)* Koldus?

PISTA: Nem hinném . . .

KERESZTÉLY: Honnan tudja, hogy zsidó?

BÉLA: Ezt aztán igazán nem nehéz megállapítani, hogy valaki a turáni vagy a semitafajhoz tartozik! . . .

PISTA: Mán megkövetem a tekintetös úrfit: a cimmentáli tehén is tehén, mög a Riska tehén is tehén. Mind a kettő jó faj, ha nagy a tögye és sok tejet ad. A tehenet a szőrétül, az asszont pedig a viseletérül ösmerem meg. Ha nem vóna a kint várakozó asszonyon amollan paróka, amit csak zsidók viselnek, bizony a kipe után nem hittem vóna, hogy zsidó . . .

KERESZTÉLY: És mit kíván?

PISTA: Asszonta, hogy csak néhány percig négyszemközt szeretne beszélni a tekintetös úrral.

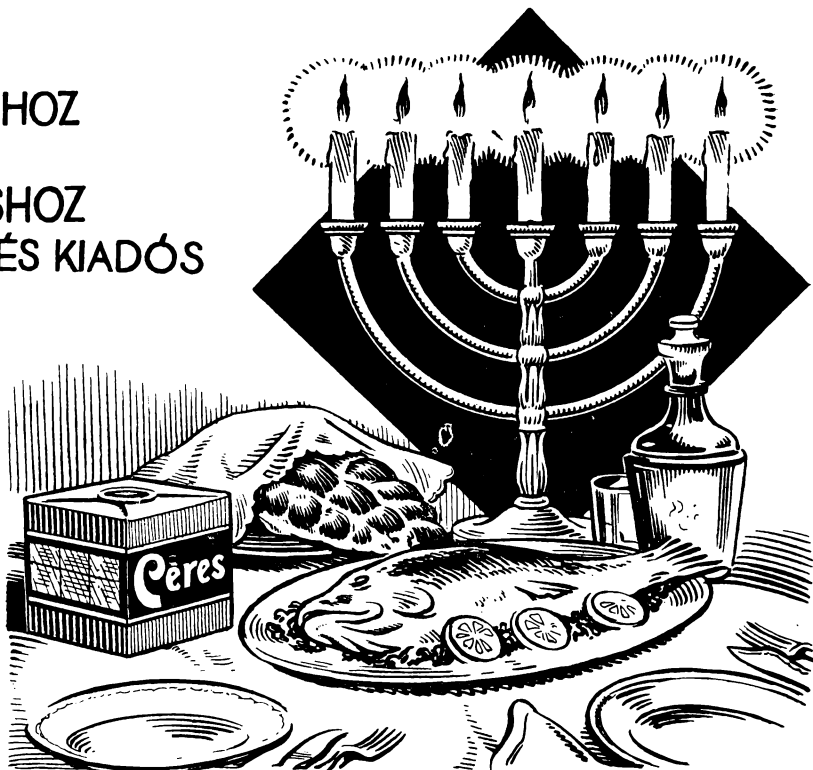
KERESZTÉLY: Mondja neki, hogy jöjjön holnap vagy máskor...

PISTA: Erre jómagam is gondoltam. Mondtam is, hogy gyűjjön alkalmasabb időben. De azt felelte, hogy sürgős az ügy.

SÜLTEKHEZ ÉS
MÁRTÁSHOZ
DESSERTHEZ ÉS
KALÁCSHOZ
GAZDASÁGOS ÉS KIADÓS

בישר
A
Ceres

100%-OS TISZTA
NÖVÉNYZSIR

KERESZTÉLY: *(kelletlenül)* Akkor hát jöjjön be! . . .

PISTA: Parancsára! *(ajtó felé indul)*

BÉLA: Nem szivok egy levegőt zsidóval! . . . A szalónban várakozom.

KERESZTÉLY: Remélem, hogy rövidesen elintézem a dolgot.

PISTA: *(feltárja az ajtót)* Nahát gyűjjék be! *(kimegy)*

V. JELENET.

Málcsi, Keresztély, Marcsa.

MÁLCSI: *(belép)* Jó napot!

KERESZTÉLY: *(meglepetésében hátrahanyatlik székében. El-sápad. Ajka remeg. Szólni nem tud.)*

MÁLCSI: Ha nagyon kellemetlenül lepte volna meg megjelenésem, mondja meg és én eltávozom . . .

KERESZTÉLY: *(még mindig nem jön szó ajkára és kezével hevesen tagadóan int. Majd hirtelen felugrik, megragadja Málcsi kezét és csókjaival halmozza el.)*

MÁLCSI: *(fájdalmasan néz a vergődőre ,majd anyai gyengédséggel simogatja fia fejét)*

KERESZTÉLY: *(sírás fojtogatja, óvatosan az ajtó felé tekint, mintha nem akarná, hogy fia meghallja, halkán, de annál szenvedőbben)* Édes Anyám! . . . *(széttárja karját és megakarja ölelni anyját)*

MÁLCSI: *(gyengéden elhárítja az ölelést.)* Nem! . . . Nem lehet...

MARCSA: *(törlőruha és puccpasztával belép és elkezd az ajtókilincseit tisztogatni)*

KERESZTÉLY: *(Marcsához)* Mit lábatlankodik itt?! . . .

MARCSA: Kérem szépen azt parancsolta a tekintetős úrfi *(jelentőséggel Málcsira néz)*, hogy tisztogassam mög utána a kilincseket. . . .

KERESZTÉLY: Ezt nem értem . . . Miért?

MÁLCSI: Én értem . . . Ez a tisztogatás miattam történik . . . Nézze lelkem, kicsit korán jött be . . . Néhány perc multán távozom... Majd csak azután. . .

KERESZTÉLY: *(csak most érti meg a sértést. Szinte ordítva)* Azonnal takarodjon ki! . . . Otromba teremtés! . . .

MARCSA: Én nem tehetők róla . . . *(kísiet, megbotlik, majdnem elesik)* A tekintetős úrfi. . .

KERESZTÉLY: *(ingerülten közbevág)* Ne fecsegen! . . .

MARCSA: *(ijedtében egyik butorba ütközik, majd sietve ki-megy).*

KERESZTÉLY: Bocsásson meg, édesanyám! . . .

MÁLCSI: Szóra sem érdemes! . . . Mindenekelőtt egy kis tévedést kell helyreigazítanom. Én csak voltam anya . . . Mert tényleg volt egy egyetlen édes gyermekem . . . A Mindenható elvette tőlem. *(könnyeit törli)* Sívét ültem utána Most is gyászolom . . .

KERESZTÉLY: Bocsásson meg, édesanyám! . . .

MÁLCSI: Vajha lehetne, én volnék a legboldogabb asszony a világon . . .

KERESZTÉLY: Húsz éve nélkülözöm a nélkülözhetetlen anyai szeretetet . . .

MÁLCSI: Sorstársa vagyok, azzal a kegyetlen különbséggel, hogy én meg örök gyászra és bánatra is vagyok kárhoztatva . . . De kérem hagyjuk a multat! Ne tépje fel fájó sebeimet. Nagyon kérem respektálja vendégjogomat, mert ehhez feltétlenül ragaszkodom!

KERESZTÉLY: (*megadással*) Amint parancsolja! . . . Szolgálatnák valami frissítővel?

MÁLCSI: Ön jól tudja, hogy én itt nem élvezhetek semmit . . .

KERESZTÉLY: Végtelen sajnálatomra . . .

MÁLCSI: Kéréssel jöttem . . .

KERESZTÉLY: (*közbevág*) Máris teljesítettem . . .

MÁLCSI: Könnyelmű kijelentés! Kérésem teljesítése nem egészen egyszerű dolog . . .

KERESZTÉLY: Kíváncsivá tett . . . Kérem foglaljon helyet.

MÁLCSI: Köszönöm (*leül*) . . . Az uram évek óta betegeskedik. Egyik orvostanártól a másikhoz viszem. Hiába. A diagnózist nem tudják megállapítani. Majdnem egész kis vagyunkat felemésztette gyógykezeltetése . . .

KERESZTÉLY: Kérem szépen ne is folytassa! . . . Felesleges. Minden összeggel rendelkezésére állok . . .

MÁLCSI: Nem ezért, egészen másért jöttem . . . Uram állapota napról-napra súlyosbodik. Múlt héten egyik pszichoanalitikus súlyos lelki bajt állapított meg. Az okot sejtettem . . . Az ősz rabbinkhoz fordultam, akinek bevallotta: érzi halála közeledtét és nagyon fáj neki, hogy nem fog senki utána kadist mondani . . . Kizáróan ezért jöttem. Eszeljen ki tehát valami módot, hogy enyhülést nyújthasson annak az embernek, akinek életét és karrierjét köszönheti . . . Ez a kérésem . . . Több mondanivalóm nincs. (*feláll, távozásra készül*)

KERESZTÉLY: Igérem és szentül fogadom, mindent el fogok követni, hogy apám egészsége helyreálljon . . . Ezzel szemben csupán arra kérem: engedje meg, hogy bemutathassan unokáját.

MÁLCSI: Unokával sajnos nem áldott meg a Mindenható . . . A fiát azonban szívesen ismerem meg.

KERESZTÉLY: (*a melletti levő szobába szól*) Béla fiam . . . Jer be! . . . Éppen tegnap érkezett haza. Prematarusz lett . . .

MÁLCSI: Bizony a legnagyobb boldogság, ha az embernek különösképen sikerült gyermeke van.

VI. JELENET.

Voltak, Béla.

BÉLA: (*szomorúan, szinte leverten belép*)

KERESZTÉLY: (*büszkélkedve bemutatja*) A fiam! . . .

BÉLA: (*bánatosan néz atyjára, mosoly nélkül*) Kezeit csókolom.

MÁLCSI: (*elérzékenyülve*) Jó napot . . . Gratulálok a szép eredményhez. A Mindenható áldja meg és kívánom, hogy szerencse kísérje az életben! . . .

BÉLA: Nagyon szépen köszönöm jókívánságát . . . De amint halottam, már is itt akar hagyni bennünket . . . Nagyon kérem: tessék még itt maradni nálunk. Tudom azt is, hogy súlyos betegek van. Bizonyára van azonban mellette megbízható ápoló . . .

Málcsi: Szíves marasztalása felette jól esik. A betegnek azonban megígérttem, hogy még ma este visszatérek hozzá . . . Így hát nem tehetek másképpen . . . Isten Önökkel !. . .

BÉLA: Végtelenül sajnálom . . .

KERESZTÉLY: Ha megengedi elkísérem a pályaudvarhoz.

MÁLCSI: Nem akarnám megbántani, de ezt nem engedhetem meg. Legfeljebb kedves fia kíséretét fogadhatnám el, de csak a kastély előtt várakozó kocsimig.

BÉLA: Ez számomra csak megtiszteltetés . . .

MÁLCSI *(az ajtó felé indul)*

BÉLA *(udvariassen nyit ajtót)* Parancsoljon! . . .

KERESZTÉLY: Kezét csókolom . . . Szerencsés utat !. . . Jobbulást kívánok a betegnek . . .

MÁLCSI: Köszönöm. *(el)*

KERESZTÉLY: *(az ablakhoz megy és integet a távozó után. Majd izzó fejét a hideg ablaküveghez szorítja.)*

VII. JELENET.

Keresztély, Béla, Pista.

BÉLA: *(belép)* Édesapa . .

KERESZTÉLY: *(összerezzen. Erőltetett mosollyal)* Tessék, fiam. . .

BÉLA: *(kis gondolkodás után)* Nagyszülőim tehát élnek . . .

KERESZTÉLY: *(nagy zavarban, fejével igenlően int)*

BÉLA: Ha van nagyapámról fényképe, kérem: mutassa meg.

KERESZTÉLY: *(íróasztalához megy, fiókból előveszi és átadja a képet.)*

BÉLA: *(hosszan nézi)* Milyen jóságos és szelid a tekintete . . . Látogassuk meg . . .

KERESZTÉLY: *(leül)* Nem lehet fiam, mert nem fogadnának.

BÉLA: Pedig nagymama olyan érzékenyen búcsúzott tőlem. Meglegen átölelt és homlokra csókolott. És amikor a kocsit elindult, könnyezett . . .

KERESZTÉLY: Az anyai szív sohasem apadhat ki annyira, hogy abban még egy cseppnyi szeretet ne maradjon gyermeke számára . . . De az én gerincem, dacos és öntudatos apám . . .

BÉLA: Persze, engem is gyászol . . .

KERESZTÉLY: *(fejével helyeslően bólint)*

BÉLA: Miért keresztelkedett meg, apa?

KERESZTÉLY: *(cigarettára gyújt, mélyen leszívja a füstöt.)* Érettségim után zsidó cégekhez ajánlkoztam, mert nem akartam szombaton dolgozni. Némelyek csodálkoztak kikötésemre, sokan kinevettek, sőt még többen kigúnyoltak ezért. Ez nagyon elszomorított. Fokozta csalódásomat midőn megismertem a zsidó tömegeket és azok vezetőit. A tömegek túlnyomó része, hogy megélhetését biztosíthassa asszimilálódott és eltávolodott a tradícióktól. A gazdagságban dúslálkodó vezetők pedig csak azért, hogy vallástalan életmódjukat legitimizálják, egyéni izlésüknek megfelelően módosították, vagyis — ahogyan ők mondják — a mai élettel összhangzásba hozták és hozzák ma is a vallások vallását. A hitéletet ma már nem a hitközség bölcsei, hanem többnyire meggazdagodott szatócok irányítják, a tudós és szentéletű rabbikat, csekély kivétellel, díszes talárú, inkább a hitközség elnökének akaratát, mint Isten parancsait szolgáló főtisztelendők váltották fel, operaénekesek kerültek az istenfélő kántorok helyébe, ragyogó zsinagógák, orgona és egyéb fényes külsőségek emelik az istentisztelet fényét. Csak éppen az igazi hit és tiszta ájtatosság hiányzik abból. Olyanná lett a zsidó vallás, mint a kertészeti művészettel kitermelt kerti földieper. A nagy példányok tetszetősek, husosak, izletesek, csak éppen az ősi zamat és az erdei illat hiányzik belőlük . . . Szombattartó céghez kerültem. Megnősültem. Éppen boldog állapotban volt veled édesanyád, mikor a kenyér-adóm tönkrement. Hónapokig állástalanul tengődtem. Éhezés és nélkülözés dacára vakon bíztam a zsidó összetartásban. Aznap, amikor

a legnagyobb nyomor közepette megszületté, jelent meg a püspöki uradalom hirdménye. Bármennyire is láttam a szomorú valóságot, mégis elhessegettem a kitérés gondolatát. De amikor a zsidó könyörületesség és összetartás helyett a megszégyenítő alamizsnálkodással kerültem szembe: megpályáztam és el is nyertem az állást . . . Megkönyebbültem gondoltam arra, hogy fiam érvényesülése elől eltakarítottam a súlyos torlaszokat . . . Szinte boldog voltam . . . De csak rövid időig . . . Mert gyászba borítottam . . . *(zsebkendőjével fogja fel könnyeit)*

BÉLA: Megértelek, édesapám. Más sem, de talán én sem cselekedtem volna másképpen . . . E pillanatban azonban lelakiszeim előtt felvonulnak azok az igazságtalanságok, amelyeket fajtestvéreimmel szemben elkövettem. És itt áll előttem az a szelidtekintetű, lelkében megsebzett tisztos öregember, aki jogos járandóságát ugyan nem követeli, de erkölcsi és lelkiismereti felfogásom szerint ezt a tartózást ki kell egyenlíteni! . . . *(kis gondolkodás után)* Ezek után tehát nem foglalhatom és nem is foglalom el a titkári állást. Előbb-utóbb úgyis kiderülne származásom és nem tarthatnám meg pozícióm . . . *(majdnem minden átmenet nélkül)* És elhatároztam, hogy még ma — bár nem áltatom magam azzal, hogy szíves fogadtatásban lesz részem —, leutazom nagyapáékhoz . . . *(óráját nézi)* Még teljes félóra van a vonat indulásáig. *(csenget)*

KERESZTÉLY: Még ma? . . .

BÉLA: Igen . . . Remélem, hogy azt nem ellenzi, édesapám!? . . .

KERESZTÉLY: *(meggyőződés nélkül, tompán)* Nem! . . .

PISTA: *(belép)* Parancs!

BÉLA: Álljon elő az autó. Hozza le azt a podgyászt, amellyel az este érkeztem! . . . Tempósan! . . .

PISTA: Igenis, kérem. *(el)*

BÉLA: Tegyük félre minden érzélgést! . . . Elutazom és nem térek vissza addig, amíg itt nem lesz olyan levegő, amelyben lelkileg is jól érzem magam . . .

KERESZTÉLY: És ha ez — a legjobb akaratom ellenére sem sikerül? . . .

BÉLA: Gondoljon arra az ősz, dacos, gerinces és öntudatos emberre, aki, ha kell, gyászolni is tud. Isten vele édesapám! *(Kézét nyújt.)*

KERESZTÉLY: A jó Isten őrködjön feletted! . . . A viszontlátásra . . .

BÉLA: *(megöleli atyját és biztos léptekkel az ajtó felé indul. Az ajtóban pillanatra visszatekint és aztán elmegy)*

KERESZTÉLY: *(fel akar kelni ülőhelyéről, de fájdalmában visszaruskad. Ráborul az asztalra.)* . . . Jiszgádál, vejiszgádás semé rábó! . . . *(zsebkendőjével nyomja el a száján kijajduló zokogását)*
(A függöny lassan záródik)

II. KÉP.

Klein, Málcsi.

SZIN: Egyszerű polgári szoba.

I. JELENET.

KLEIN: *(az asztal előtt karszékekben párnára támaszkodva ül. Láthatóan beteg. Még a kezében lévő imakönyv is fárasztja és azt az asztalra helyezi. Az asztalon égő gyertya körül a szombat esti kimenetelhez szükséges kegyszerek.)*

MÁLCSI: *(égő hávdólet magasba tartja)*

KLEIN: *(alig hallhatóan)* Bórich . . . Ádonáj . . . bóré peri . . . hágófen! . . . *(A hávdólet elkéri feleségétől és borral eloltja)* Güt Woch! . . .

MÁLCSI: Güt Woch! . . . *(nagyot tüsszent)*

KLEIN: Ásszé frümm und ált! . . .

MÁLCSI: Álles Bes'e raus, álles Güt'e rein! Gesund ünd stárk solln ma álle sein! . . .

KLEIN: *(mélyet sóhajt és utána énekbe kezd)* Hámávdil ben kaudes lehajl . . . *(köhögés fojtogatja)*

MÁLCSI: Kuc-kuc-kuc! *(a beteg fejét simogatja)* Igyál pár csepp bort! . . . Mindjárt jó lesz minden! . . .

KLEIN: *(iszik)* Már jobban is érzem magam, Gelajbtse Gott!

II. JELENET:

Voltak, Löwy, Béla.

LÖWY: *(kivülről kopog az ajtón)*

KLEIN: Tessék:

LÖWY: *(Belép)* Güt Woch! . . .

KLEIN: Bórich habó! . . . Minek köszönhetem a megtiszteltetést, Rebe?

LÖWY: Nagy és jó hírt hoztam . . .

MÁLCSI: Cü Mázl ünd Bróche . . . cü de volle Woch! . . .

LÖWY: Két hónappal ezelőtt egy mesümed családból származó fiatalember felvételte magát Ábrahám ősatyánk szövetségébe és viszontatért az ősi hitre . . . Én és a rebecen lettünk a kváterok . . .

KLEIN: E grajsz Micve! . . .

MÁLCSI: És mi készítette őt e lépésre?

LÖWY: Az, hogy az atyja helyett, über 120 Jóhr ,kadist mondhasson nagyatyja után . . .

KLEIN: Ez nemes lélekre vall! . . .

MÁLCSI: Miért nem hozta magával hozzánk?

LÖWY: Mert előbb engedelmet kér a nagyszülőktől, hogy látogatást tehessen.

KLEIN: Nagyon helyes! . . .

MÁLCSI: És kicsodák a nagyszülők? . . . Itt laknak a faluban?

LÖWY: Igen, itt laknak, ebben a lakásban . . . A nagyszülők maguk: Reb Eliezer és tisztelt neje . . .

KLEIN: Heleváje igaz volna! . . .

MÁLCSI: Sajnos nekünk nincs unokánk . . .

LÖWY: Csak nem volt . . . Semjiszbórich akaratából azonban most van . . . *(ajtóhoz megy és feltárja azt)* Ávrohom Dóvid ben Madche Jehüde! . . . A nagyszülőid szívesen látnak . . . Lépj be! . . .

III. JELENET.

Voltak, Béla.

BÉLA: *(belép)* Güt Woch! . . . Kedves nagyszüleim!

MÁLCSI: Béla! . . . Te vagy!? . . . *(hosszan magához öleli és csókolja Bélát)* . . . Mei eincig Énegl! . . .

KLEIN: Óz ach di Szhije erlébt hab! . . . Jöjj ide, hadd áldalak meg! mei güte Nesóme *(kezét Béla fejére teszi)* Jevorechechó Ádonáj.

BÉLA: Sékajach! . . . *(megcsókolja Klein kezét)*

LÖWY: Hát akkor mázl tov, kedves nagyszülők! . . .

KLEIN: Nagyon szépen köszönjük, Rebe . . .

MÁLCSI: Hászt e sé Mens! . . . Gánc mei Pónem! . . .

KLEIN: Foglalj helyet mellettem ,édes fiam!

BÉLA: Köszönöm szépen *(leül)*

KLEIN: Rebe, én úgy érzem, hogy most már igen gyorsan meggyógyulok . . .

BÉLA: Ómén! . . .

LÖWI: Most pedig felszólítom jesivám dicséretre méltó tanuló-ját, hogy kis drósét adjon elő!

BÉLA: . . . A zsidó embernek — mondja Mendele Móicher Sze-furim — még a gyomra is más. És ez igaz. Mert a rendes gyomor elemésztí a kavicsot, sőt még a drótszeget is. De amint a zsidó gyomor évezredek óta a gatutban lenyel és elemészt azt más gyomor nem bírja . . .

LÖWY: Emesz! . . . Folytasd fiam! . . .

KLEIN: *(félre, halkán Málcsihoz)* Ünberüfen . . . e Gewüre! . . .

MÁLCSI: E bővele! . . . Szechl . . . gánc vün mir . . .

BÉLA: A zsidó nép, amelyet a Mindenható jókedvében terem-tett, valamikor egységes briliánskö volt. E nemes követ, amely fénylő sugarakkal lövelte ki magából az egyisten hitet, a Tórát és a felebaráti szeretetet, az emberi rosszaság széjjelrobbantotta. A világ minden tájába repült belőle szilánk. Még a legkisebbet is észre-veszik. Mert fénylik. Csak egy a baj! . . . A briliánsnak karátja — mondjuk — ötszáz pengő. Két karátnak már nem a duplája, hanem 1200 pengő az ára. Három karátot már 2000 pengőre értékelik . . . Itt mutatkozik az eltérés . . . Egy zsidó minden körülmények között egy nagyszerű ember. Szorgalmas, törekvő. Mindenütt megállja helyét. Ha azonban kettő kerül össze, már vitatkozik. Ha tíz zsidó van együtt, már tombol a viszálykodás a kóvédért, hogy ki legyen az elő-imádkozó. Egy egész hitközség . . . nohát kérdem: van-e olyan hit-község, ahol békességben élnek egymás között a zsidók? ! . . .

LÖWY: Emesz! . . .

MIND: Sékajach! . . . *(kacagnak)*

LÖWY: És most énekeljünk zemireszeket a Legfelsőbb tiszte-letére! . . .

BÉLA: *(énekbe kezd)*

Szimen tov ünd Mázl tov.

Szimen tov ünd Mázl tov.

Szimen tov ünd Mázl tov jeholénü . .

Dóvid Melech Jiszróél

Dóvid Melech Jiszróél

Dóvid Melech Jiszroél cháj vekájam . . .

MIND: *(vele énekelnek)*

KLEIN: *(Az ének ütemében vigan üti az asztalt.)*

MÁLCSI: *(Örömeben tapsolva körültáncolja az asztalt.)*

(A függöny lassan záródik.)

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugo-szláviában 160.— dinár. — Romániában 400 leu.

Szerkesztőség: **Budapest, VI., Andrassy-út 84.** Telefon: 1-211-64.

Kiadóhivatal: Bukarest, N. Filipescu 57., Bratislava, Venturska 5.

Kiadja: a **Világjáró kiadóbizottsága.**

BUCAREST
GRAND-HOTEL
 „LAFAYETTE”
 CALEA VICTORIEI, 11
 A főváros legmodernebb, legtisztább,
 legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
 lodája. Szobák 130 Lei-től.

Ezüst

*disztárgyak,
 evőeszközök a legolcsóbb árban*

SCHLEIFER

ezüstáruüzem lerakatában

Kazinczy-u. 10. Tel.: 43-5-28.

Használt ezüsttárgyakat és régi ezüst pénzne-
 meket a legmagasabb áron veszünk.

Ami a szülő et legjobban érdeli

Leány- és fiuruha

Leány és fiukabát

Litzmann Irma

Budapest, VI, Király-utca 18.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

כשר *mészárszékében*

A Pesti Izr. Hitközség baromfi vágódája!

VI., Hegedűs Sándor-u. 17.

Hunyadi téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut 17.

Telefon: 22-8-94

Gondos Sándor

**Modern zsidó
 könyvkereskedése**

Budapest, VI., ker.

Andrássy-ut 53. sz.

Telefonszám: 1-17 22.

KNAPP MIKSA

képesített szücsmester

szücs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám

TELEFON: 20-4-53

**Szőrmék, bundák, boák nagy vá-
 lasztékban. Alakítások. javítások**

jutányos áron készülnek

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk